

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA

DOCTOR HONORIS CAUSA

LEGUM SCIENTIAE

Prof.Univ.Dr. VALERIU STOICA

Facultatea de Drept, Universitatea din București

Timișoara

11mai 2017

CUVÂNT

la deschiderea ceremoniei de acordare a titlului de
Doctor Honoris Causa Legum Scientiae
al Universității de Vest din Timișoara
domnului Prof.Univ.Dr.Valeriu Stoica

Distinși membri ai comunității academice,

Stimați invitați,

Dragi colegi, dragi studenți,

Onorat auditoriu,

Stimate Domnule Profesor Universitar Doctor Valeriu Stoica,

Comunitatea academică a Universității de Vest din Timișoara are astăzi deosebitul privilegiu de a-l invita să i se alătore pe reputatul profesor Valeriu Stoica.

Profesorul Valeriu Stoica este profesor și conducător de doctorat al Facultății de Drept a Universității din București și partener fondator al Societății civile de avocați *STOICA & Asociații*, una dintre cele mai prestigioase societăți de avocatură din România.

Personalitatea profesorului Valeriu Stoica s-a impus, de-a lungul ultimelor decenii, pe mai multe planuri în societatea românească. Activitatea sa științifică este remarcabilă prin contribuția la dezvoltarea dreptului. Profesorul Stoica a slujit dreptul cu convingere și dăruire în calitate de pedagog, de cercetător, de practician al dreptului (judecător, avocat, arbitru) și, într-unul dintre portofoliile devenite reper în domeniu în perioada post-revoluționară, în calitate de ministru al justiției în Guvernul României, în perioada 1996-2000.

Indiferent de postura în care a activat, profesorul Valeriu Stoica a lăsat o amprentă inconfundabilă, reformatoare asupra oamenilor, asupra instituțiilor și asupra legilor. Înzestrat cu calitățile creatorului, profesorul Valeriu Stoica a format juriști de valoare, a organizat și restructurat autorități și instituții, a redactat și reformat acte normative.

Mulți dintre noi cunosc rolul esențial al profesorului Valeriu Stoica în înființarea, în 1991, a actualului Institut Național al Magistraturii, sau inițierea, la Universitatea din București, a programului de *Drepturile Omului*.

Ca ministru al justiției între anii 1996-2000, profesorul Valeriu Stoica a contribuit decisiv la reformele în domeniu, fiind inițiatorul unor proiecte de acte normative de însemnătate deosebită, cum sunt cele privind cadastrul și publicitatea imobiliară, transferul și proprietatea asupra terenurilor, privatizarea societăților deținute de stat. Profesorul Stoica s-a implicat, totodată, în elaborarea Codului de procedură civilă, a noului Cod fiscal, a noului Cod de procedură fiscală și, bineînțeles, a noului Cod civil.

Scrierile profesorului Valeriu Stoica, inegalabil cercetător al dreptului civil, sunt considerate unanim ca fiind cu adevărat remarcabile pentru știința juridică. Este autorul a peste 80 de articole publicate în țară și în străinătate, al unei teze de doctorat care a primit distincția *Magna cum laudae* și premiul „Mihail Eliescu” al Uniunii Juriștilor din România și al uneia dintre cele mai valoroase cărți de drept civil din ultimele decenii, *Drept civil. Drepturile reale principale*, publicată la Editura Humanitas, în anii 2004 și 2006. Mai recent, profesorul Valeriu Stoica a coordonat o culegere redevabilă de studii juridice, *Legea dării în plată. Argumente și soluții*, publicată la Editura Hamangiu, în anul 2016, pe o temă cu adevărat sensibilă pe plan economic și social, contractele de credit bancar încheiate cu consumatorii, a cărei dezlegare de către Curtea Constituțională a României a influențat-o în mod hotărâtor.

Înzestrat cu perspectiva vizionarului, profesorul Valeriu Stoica promovează constant încrederea în știința dreptului ca reacție la societatea secolului XXI, caracterizată printr-un inflaționism normativ masiv, generator de insecuritate juridică. Profesorul Stoica a reușit să ofere, în acest sens, de-a lungul anilor, soluții temeinic argumentate la cele mai controversate probleme de drept civil, susținând predictibilitatea și coerența interpretării sistemului legislativ. De asemenea, în contextul adoptării unor legi care cuprindeau dispoziții neconstituționale, profesorul Stoica a contribuit decisiv la identificarea dezlegărilor juste ale excepțiilor de neconstituționalitate.

Pedagog de excepție, profesorul Valeriu Stoica a contribuit la formarea specialiștilor în drept civil din generații succesive de studenți, masteranzi și doctoranzi. Multe dintre cadrele didactice ale prestigioasei școli de drept civil a Facultății de Drept din Universitatea București poartă „amprenta Stoica”, dezvoltându-se profesional sub bagheta maestrului. Profesorul Valeriu Stoica a știut să fie atât de generos, încât toți cei care au lucrat sub coordonarea domniei sale pot fi ușor de recunoscut nu numai prin

pasiunea pe care o nutresc față de dreptul civil, ci și prin stilul riguros, prin exprimarea cu maximă claritate și eleganță a argumentului de forță.

Profesorul Valeriu Stoica a contribuit la consolidarea relațiilor dintre Facultatea de Drept a Universității de Vest din Timișoara și Facultatea de Drept a Universității din București și poate fi, în continuare, unul dintre garanții drumului către excelență la care tânăra facultate de drept din Timișoara aspiră.

Stimate Domnule Profesor Valeriu Stoica,

Decernându-vă astăzi titlul de *Doctor Honoris Causa Legum Scientiae*, Universitatea de Vest din Timișoara recunoaște public meritele Dumneavoastră și este convinsă că, prin alăturarea Domniei Voastre comunității academice pe care o reprezintă, prestigiul acestei instituții se va consolida.

Vă urez multă sănătate și putere de muncă pentru a continua, cu aceeași pasiune, activitatea Dumneavoastră orientată spre definirea unui orizont comun al promovării valorilor autentice din spațiul juridic.

Prof. univ. dr. Marilen-Gabriel Pirtea

Rectorul Universității de Vest din Timișoara

Timișoara, 11 mai 2017

LAUDATIO
In Honorem Magistri VALERIU STOICA

Onorat prezidiu,

Distinși membri ai Senatului Universității de Vest din Timișoara,

Stimați invitați,

Dragi colegi, dragi studenți,

Onorat auditoriu,

Stimate Domnule Profesor Universitar Doctor Valeriu Stoica,

Ne simțim extrem de privilegiați să elaborăm acest *Laudatio* în onoarea profesorului Valeriu Stoica, o figură marcantă a lumii academice, unul dintre cei mai valoroși specialiști în domeniul dreptului civil din România, cu ocazia decernării titlului onorific de *Doctor Honoris Causa Legum Scientiae*, cea mai însemnată distincție onorifică a Universității de Vest din Timișoara, acordată la propunerea Facultății de Drept.

Profesorul Valeriu Stoica este membru al corpului academic al Facultății de Drept a Universității din București, conducător de doctorat al aceleiași universități, partener fondator al Societății civile de avocatură *STOICA & Asociații* și director al *Revistei Române de Drept Privat*. În spațiul public este cunoscut prin portofoliul de ministru al justiției în Guvernul României, deținut în perioada 1996-2000; prin calitatea de președinte al Partidului Național Liberal, exercitată în perioada 2001-2002; prin demnitatea de deputat în Parlamentul României, deținută între 1997 și 2003. Profesorul Stoica a activat, de asemenea, în cadrul Institutului Internațional al Drepturilor Omului de la Strasbourg, în Comisia împotriva Rasismului și Intoleranței a Consiliului Europei (1994-1996), în Comisia pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția, 1998-2002) și a avut calitatea de arbitru la Curtea Internațională de Arbitraj Comercial din cadrul Camerei de Comerț și Industrie a României (1993-2004).

Profesorul Valeriu Stoica și-a început cariera profesională ca magistrat, în perioada 1976-1987 fiind judecător la Judecătoria Sectorului 5 București și la Tribunalul

București, ulterior renunțând la această carieră în favoarea celei universitare. În perioada 1991-1993 a fost profesor și decan al Institutului Național al Magistraturii, instituție care a fost înființată în anul 1991 prin eforturile domniei sale.

Profesorul Valeriu Stoica și-a lansat cariera academică la Universitatea din București, unde își desfășoară activitatea din anul 1987. În anul 1997 i-a fost acordat titlul de doctor în drept pentru o teză de excepție privind rezoluțiunea și rezilierea contractelor civile, pentru care a primit distincția *Magna cum laudae* și Premiul „Mihail Eliescu” al Uniunii Juriștilor din România.

În anul 1991 a inițiat, la Universitatea din București, programul de studii în *Drepturile Omului*. A pregătit, între 1990 și 1996, echipele de studenți care au participat la Concursul Internațional de Drepturile Omului „René Cassin”, organizat de Asociația *Juris Ludi* la Strasbourg, sub egida Consiliului Europei. Rezultatele obținute sub bagheta profesorului Valeriu Stoica au fost dintre cele mai bune: în anul 1993, echipa Universității din București a câștigat premiul acordat pentru cea mai bună participare din țările Europei Centrale și de Est, iar în anul 1996 a câștigat premiul întâi, în competiție cu alte 50 de universități din lume. În anul 1997, profesorul Stoica a fost invitat să prezideze marele juriu al acestui concurs.

În anul 1992, a fost ales membru în Consiliul Centrului pentru Drepturile Omului care funcționează în cadrul Asociației pentru Apărarea Drepturilor Omului, coordonând prima reuniune de informare organizată de Consiliul Europei în România cu privire la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

În calitatea sa de ministru al justiției în perioada 1996-2000, profesorul Valeriu Stoica a contribuit decisiv la reformele pe care acest domeniu le-a parcurs. A fost, astfel, inițiatorul unor acte normative care și-au dovedit necesitatea și eficiența, între care Legea nr. 7/1996 privind cadastrul și publicitatea imobiliară, Legea nr. 54/1998 privind transferul și proprietatea asupra terenurilor, titlul privind privatizarea societăților deținute de stat din Legea nr. 99/1999, dar și al reformelor privind Codul de procedură civilă, noul Cod fiscal și noul Cod de procedură fiscală. Totodată, profesorul Stoica s-a implicat în mod hotărâtor în elaborarea noului Cod civil, veritabilă coloană vertebrală a spațiului juridic românesc. Contribuțiile domniei sale cu privire la reformele sistemelor normative au depășit granițele României, în anul 2002 primind recomandarea ca expert pentru reforma dreptului ucrainean al garanțiilor reale mobiliare, într-un proiect al Băncii Mondiale.

În paralel cu cariera academică, profesorul Valeriu Stoica și-a desfășurat, după 1990, activitatea ca avocat, înființând în anul 1995, împreună cu doamna Cristiana Irinel

Stoica, Societatea civilă de avocați *STOICA & Asociații*, unul dintre liderii sectorului avocaturii din România. În calitate de coordonator al acestei societăți, este în mod constant recunoscut pe plan internațional ca fiind unul dintre cei mai buni avocați de litigii, cele mai recente distincții fiind cele de *Eminent Practitioner* (acordată de Chambers Europe în 2017) și de *Leading Individual* (în Legal 500, ediția 2017).

Profesorul Valeriu Stoica este autorul uneia dintre cărțile de referință ale ultimelor decenii în domeniul dreptului civil, *Drept civil. Drepturile reale principale*, publicată în două volume la editura Humanitas, în anii 2004 și 2006. Prin faptul că este primul autor român care a susținut și dezvoltat rolul drepturilor potestative în modurile de dobândire a dreptului de proprietate, profesorul Stoica a revoluționat concepțiile asupra bunurilor. Teoriile profesorului Stoica asupra patrimoniului, asupra clauzei de inalienabilitate, asupra accesii imobiliare, asupra ocupațiunii, asupra uzucapiunii, asupra efectelor posesiei de bună-credință în materia bunurilor mobile, asupra proprietății aparente ca mod original de dobândire a dreptului de proprietate, asupra fundamentului rezoluțiunii și rezilierii contractelor sunt astăzi de necontestat, fiind preluate și duse mai departe de mai tinerii săi discipoli.

Profesorul Valeriu Stoica este un vizionar al dreptului civil, pe care îl percepe și îl stăpânește în evoluția sa sistemică, înțelegând importanța confruntării ideilor cu experiența practică. Domnia sa a legat întotdeauna activitatea de cercetare în domeniul dreptului de jurisprudență, considerând că „teoria fără practică e goală, iar practica fără teorie e oarbă” și că „spațiul juridic creat prin drept nu poate fi unul al libertății decât dacă există continuitate, stabilitate, predictibilitate și coerență în sistemul normativ”.

Profesorul Valeriu Stoica a oferit întotdeauna soluția salvatoare pentru controversele din doctrină și practica judiciară, abordând știința dreptului cu profunzimea și rigoarea celui mai bun cercetător, opiniile domniei sale impunându-se printre teoreticienii și practicienii tocmai prin faptul că inteligența de excepție a profesorului a fost dublată și permanent călăuzită de echilibru.

Cunoaștem cu toții impactul pe care Legea dării în plată l-a avut asupra mediului juridic din România. Pe fondul disputelor vii pe care această lege le-a generat printre teoreticienii și practicienii dreptului, profesorul Stoica a anticipat și propus soluția care a înlăturat efectele arbitrare și chiar abuzive pe care le-ar fi avut aplicarea acestei legi deficitare, subliniind rolul impreviziunii în contextul mecanismului dării în plată. Opiniile domniei sale, publicate în volumul *Legea dării în plată. Argumente și soluții*, la Editura Hamangiu, în anul 2016, au fost îmbrățișate de Curtea Constituțională a României, într-o decizie care a fost ulterior explicată magistral de marele profesor.

Profesorul Valeriu Stoica este coordonatorul celei mai importante conferințe de drept civil din țară, „Probleme dificile de drept civil”, conferință anuală care astăzi îi poartă numele și care pune în discuție chestiuni controversate, cărora eminentul profesor, cu spiritul său juridic ascuțit și logica sa perfectă, le găsește rezolvarea, în numele a ceea ce este întotdeauna just.

Începând din acest an, profesorul Valeriu Stoica este directorul *Revistei Române de Drept Privat*, una dintre cele mai apreciate publicații juridice din țară. Prestigioasa revistă i-a dedicat, de altfel, aparițiile sale editoriale în anul 2013, în semn de omagiu adus activității sale științifice de excelență.

Cărților semnificative scrise de profesorul Stoica li se adaugă publicații care cuprind analize din domenii diferite ale dreptului (drept civil, drept comercial, drept internațional privat și drepturile omului) și, lucru care nu poate fi omis din portretul profesorului Stoica, analize politice.

Nu se poate vorbi despre profesorul Valeriu Stoica fără să subliniem rolul major al domniei sale în reformarea doctrinei liberale în România și în conducerea partidelor exponente ale acestei doctrine. Așa cum spunea profesorul Corneliu Bîrsan, meritul ca om politic al profesorului Stoica este incontestabil, fiind printre pușinii oameni politici români care au elaborat idei și concepte politice adecvate situației social-politice din România. Absența domniei de pe scena politică de astăzi, am adăuga noi, se resimte.

Fin cercetător al dreptului civil, practician reabil, profesor de excepție, pasionat de poezie și politică, profesorul Stoica rămâne, înainte de orice, un pilon al dreptului în România ultimelor decenii, reformând doctrina și practica dreptului civil, cărora le-a dat coerență și predictibilitate și pe care le-a făcut accesibile și suple, le-a modelat cu forța gândirii sale și ni le-a oferit cu generozitatea adevăratului îndrumător.

Spațiul juridic din România de azi poartă amprenta inconfundabilă a profesorului Valeriu Stoica și este o mare onoare, pentru noi toți, cooptarea domniei sale, pe această cale, în mediul academic al Universității de Vest din Timișoara. Titlul onorific care i se acordă astăzi domnului profesor Valeriu Stoica reprezintă un exemplu concret de succes al relațiilor de colaborare pe care Universitatea de Vest din Timișoara le are cu instituții academice de prestigiu, precum și o dovadă a faptului că știința este un instrument de legătură care tinde să devină unul dintre cele mai importante elemente de cristalizare a umanității.

Suntem onorați de faptul că, acordându-vă acest titlu, ne putem aduce contribuția la consolidarea relațiilor dintre instituțiile noastre. Ne bucurăm să putem onora astfel

opera științifică a unui jurist de excepție, al cărui renume este binecunoscut atât în România, cât și în comunitatea academică internațională.

În lumina acestor considerente, propunerea Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara de a acorda titlul onorific de *Doctor Honoris Causa Legum Scientiae* domnului profesor Valeriu Stoica este pe deplin justificată.

Stimate Domnule Profesor Valeriu Stoica,

Ne bucură prezența Dumneavoastră astăzi în sânul comunității noastre academice, ocazionată de acordarea titlului onorific de *Doctor Honoris Causa Legum Scientiae* de către Universitatea de Vest din Timișoara, pentru recunoașterea meritelor Dumneavoastră remarcabile în dezvoltarea dreptului românesc.

Membrii Comisiei de analiză pentru acordarea titlului onorific de *Doctor Honoris Causa Legum Scientiae*

Președinte,

Prof.univ.dr. Marilen-Gabriel Pirtea – Rectorul Universității de Vest din Timișoara

Membri,

Prof.univ.dr. Flavius-Antoniou Baias – Decanul Facultății de Drept din cadrul Universității din București

Prof.univ.dr.h.c. Liviu Pop – membru corespondent al Academiei Române, profesor emerit al Facultății de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Prof.univ.dr. Paul Vasilescu – Directorul Școlii Doctorale a Facultății de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Prof.univ.dr. Sevastian Cercel – Decanul Facultății de Drept din cadrul Universității din Craiova

Prof.univ.dr. Lucian Bercea – Decanul Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara

Prof.univ.dr. Radu I. Motica – profesor al Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara

Prof.univ.dr. Ion Lulă – profesor al Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara

PRELEGerea
domnului Prof.Univ.Dr. VALERIU STOICA
cu prilejul decernării titlului de
Doctor Honoris Causa Legum Scientiae
al Universității de Vest din Timișoara

Despre dreptate și imaginația juridică

Știm de la Hegel că dorința de recunoaștere este motorul vieții fiecăruia dintre noi. El a mai descoperit că piatra de temelie pe care se clădește personalitatea noastră, din care izvorăște dorința de recunoaștere, este *aproprierea* propriului corp, singura sinteză desăvârșită între *a fi* și *a avea* (intuiția unei asemenea sinteze o avuseseră englezii, cu mult timp înainte, în procedura *habeas corpus*, consolidată în 1679 prin *Habeas Corpus Act*, dar configurată printr-o evoluție îndelungată, începută încă din 1166, cu *Assize of Clarendon* și finalizată în 1862). Împlinirea acestei dorințe nu ar fi însă posibilă fără un spațiu de libertate, identificat de Hegel în forma statului prusac, ca *staatsrecht*. La mijlocul secolului trecut, Alexandre Kojève, poate cel mai subtil dintre gânditorii care au elaborat infrastructura conceptuală a construcției europene, a fost animat de această idee hegeliană; pentru el, unificarea vechilor națiuni într-o nouă patrie europeană însemna, în primul rând, lărgirea spațiului de libertate pentru a spori astfel șansele de împlinire a dorinței de recunoaștere. La sfârșitul secolului trecut, entuziasmat de implozia sistemului comunist, Francis Fukuyama s-a grăbit să proclame *sfârșitul istoriei* (o altă idee hegeliană) și domnia libertății într-o lume globalizată; discipol întârziat al lui Hegel, acest filosof american de origine japoneză a asociat *sfârșitul istoriei* cu *ultimul om*, astfel încât dorința de recunoaștere s-ar fi putut împlini din acel moment într-un spațiu de libertate extins la dimensiunile întregii planete. *Nota bene*: niciunul dintre acești filosofi nu a înțeles că împlinirea dorinței de recunoaștere a unui singur om ar avea nevoie de extinderea treptată a spațiului de libertate, până la o dimensiune globală; această extindere ar fi doar condiția necesară pentru ca toți oamenii, indiferent de legăturile lor de *apartenență* (etnică, rasială, națională, religioasă sau culturală), să aibă acces la spațiul de libertate în care este posibilă realizarea dezideratului recunoașterii. Este ușor de identificat în această evoluție proiectul utopic al *republicii universale*, prezent, explicit

sau implicit, mai întâi în ideologia care a pregătit *revoluția franceză*, apoi, la o scară mai largă, în ideologia care a pregătit *revoluția bolșevică*, iar, în final, în ideologia globalizantă a *corectitudinii politice*. Darnu dorința de recunoaștere este vinovată de această evoluție, ci fervoarea rațională din care s-a nutrit proiectul utopic al unui spațiu universal de libertate, nediferențiat, de natură să dizolve granițele identităților comunitare diverse și, de multe ori, adverse. Este rezonabil să credem că pentru împlinirea dorinței de recunoaștere avem nevoie de un spațiu de libertate, dar este tot atât de rezonabil să legăm realizarea acestei dorințe de virtuțile celor care recunosc și ale celor care sunt recunoscuți, precum și de o stare decentă de prosperitate, înțeleasă nu ca o țintă, ci ca o premisă pe care se pot întemeia eforturile firești pentru căutarea și identificarea albiei personalității.

Nu este întâmplător că împărtășesc astăzi, cu dumneavoastră, aceste gânduri despre dorința de recunoaștere.

Decernarea titlului de *doctor honoris causa* de către Universitatea de Vest din Timișoara este pentru mine, fără îndoială, un semn de recunoaștere a ceea ce am făcut până acum în lumea dreptului. Nu de puține ori, cei care recunosc sunt mai virtuoși decât cei care sunt recunoscuți. Oricum, modestia ar trebui să ne îndemne să nu acceptăm orice fel de recunoaștere. Altfel, am fi ademniți de ispita slavei deșarte, păcat capital împotriva căruia a vituperat Sfântul Ioan Gură de Aur, cu har și cu verb de foc. Dar, astăzi, nu este vorba de orice fel de recunoaștere, ci de una care mă onorează, întrucât vine din partea unei instituții de elită. Prestigiul comunității academice a acestei universități, ca și cel al întregii comunități academice din Timișoara se asociază cu prestigiul unui oraș care a fost nu numai capitală de regat și de pașalâc, ci și a unei regiuni care, dincolo de multiculturalitatea ei exemplară, și-a păstrat identitatea românească. Spațiul de libertate intelectuală, clădit și perpetuat în Banat și în capitala sa, Timișoara, a făcut posibilă redeșteptarea sentimentului demnității naționale, într-un moment în care părea să fie definitiv pierdut. Din decembrie 1989 și până astăzi, cetățenii acestui oraș au asociat *virtutea, libertatea și prosperitatea* pentru a oferi întregii României un model adecvat împlinirii dorinței de recunoaștere. Iată de ce, fără a trece de hotarul modestiei, mă bucură decernarea acestui titlu, cu atât mai mult cu cât în comunitatea academică a Universității de Vest sunt prieteni și profesori pe care-i prețuiesc: Ion Lulă, Mircea Mihăeș, Marcel Tolcea, Victor Neumann, Radu Motica, Silviu Cerna, Lucian Bercea, Irina Sferdian, Loredana Pungă, iar dincolo de hotarul acestei comunități, am prieteni care mă fac să mă simt în Timișoara ca acasă: Eugen Ciorică, Andrei și Delia Herczeg, Alexandra Răzvan și Florian Mihalcea.

Deși unite în modelul timișorean, *virtutea, libertatea și prosperitatea* au fost de mult timp, și mai sunt și astăzi, disociate în gândirea – morală, politică și juridică – despre dreptate. Mai exact, fiecare dintre aceste trei elemente a întemeiat câte un model distinct despre dreptate și, în mod implicit, despre cea mai potrivită alcătuire a societății pentru împlinirea dorinței de recunoaștere.

Cea mai succintă descriere a primului model de dreptate, acela întemeiat pe ideea de *virtute*, a fost dată de Ulpian, într-un text păstrat în Digestele lui Justinian: *Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum quique tribuere. Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, neminem laedere, suum quique tribuere.*

Repetarea sintagmei *suum quique tribuere* în două fraze diferite nu are doar o funcție stilistică. În prima frază, sintagma este legată de *justiție*, înțeleasă nu ca instituție, ci ca *dreptate*. Înțelegerea dreptății ca voință constantă și perpetuă de a da fiecăruia ce i se cuvine pune în lumină semnificația morală a acestei noțiuni. Înainte de a fi o valoare juridică, dreptatea este o valoare morală, iar voința de a urmări în mod constant și perpetuu *dreptatea ca scop* este doar o expresie a *virtuții* de a urmări *binele ca scop suprem al vieții*. Într-un sens asemănător, dar mai direct, Celsus, citat de Ulpian într-un alt text din Digeste, a definit dreptul (*jus*) ca fiind *ars boni et aequi*. Altfel spus, dreptul și-ar pierde fundamentul moral dacă s-ar întemeia doar pe ideea de echitate, abandonând binele ca scop suprem. Pentru a-și păstra funcția creatoare de ordine în cetate, dreptatea trebuie să fie o formă de realizare a binelui. Astfel înțeleasă, prima frază din textul lui Ulpian este o preluare, în forma lapidară a limbii latine, a concepției despre dreptate pe care o expune Aristotel în Cartea a V-a din „Etica Nicomahică”.

Înainte de a edifica arhitectura conceptului de *dreptate*, Aristotel evidențiază legătura firească dintre *virtute* și *practicarea virtuții*. Nu este de ajuns ca actele îndeplinite în conformitate cu virtutea „să posede în sine calitățile respective pentru a fi îndeplinite”; mai trebuie ca acela care acționează „să o facă într-un anume fel: mai întâi, fiind conștient de ceea ce face, apoi având o intenție precisă și anume de a săvârși acel act în conformitate cu virtutea, iar în al treilea rând, îndeplinind acel act cu o fermitate de neclintit”. Numai astfel, „orice virtute, în calitatea sa de virtute, perfecționează pe cel care o posedă și opera sa”. Numai cel care practică virtutea „ar putea deveni un om virtuos”. În acest context, dreptatea ca virtute este „dispoziția morală datorită căreia suntem apti de acte de dreptate și datorită căreia le îndeplinim efectiv sau dorim să le îndeplinim”. Dar dreptatea nu este doar una dintre virtuți, ci este, cum spune filosoful într-un limbaj poetic, „suverană a virtuților, mai strălucitoare decât luceafărul de seară, mai strălucitoare decât luceafărul de zi”, citând totodată un proverb, „dreptatea concentrează în ea întreaga virtute”, pentru ca apoi să adauge: „Dreptatea nu reprezintă o parte a

virtuții, ci virtutea în întregime...; nedreptatea nu este doar o parte a viciului, ci viciul în întregime”. Un motiv special justifică această poziție a dreptății ca suverană a virtuților: „cel ce o posedă face uz de virtutea sa și în favoarea altora, nu numai pentru sine”. Iar apoi, Aristotel reia și întărește această idee: „Dreptatea este singura dintre virtuți ce face un bine pentru altul, manifestându-se în favoarea altuia”. Este punctul în care dreptatea ca valoare morală se întâlnește cu dreptatea ca valoare juridică.

Întrucât morala urmărește perfecționarea, armonia vieții sufletești, normele și valorile acesteia se referă la raporturile cu noi înșine. Este semnificația luminoasă a celebrei formule a lui Kant, „Cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine”, cuvinte înscrise și pe stela funerară din Königsberg (este încă o ironie a istoriei faptul că orașul în care s-a născut, a trăit – fără să facă nicio călătorie în afara lui – și a murit filosoful german se numește astăzi Kaliningrad). Totuși, ca virtute și ca valoare morală, dreptatea nu are ca obiect doar raporturile cu noi înșine, ci și raporturile cu ceilalți, intrând astfel în domeniul de reglementare al dreptului, care urmărește armonia cetății. Așadar, dreptatea are ca scop atât armonia vieții sufletești, cât și pe aceea a cetății.

Din acest motiv, Ulpian subliniază în prima frază din textul citat dubla valență, morală și juridică, a dreptății, iar în a doua frază accentuează dimensiunea juridică a acesteia, transpusă în trei norme. *Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, neminem laedere, suum quique tribuere.*

Pentru romani, ca și pentru vechii greci, fundamentarea morală a dreptului era de la sine înțeleasă, astfel încât nu era deloc nefiresc ca o valoare morală să fie preluată expres în norme juridice. Aristotel însuși precizează în „Etica Nicomahică”: „legislatorii îi fac pe cetățeni să devină buni, obișnuindu-i cu binele...; prin aceasta se deosebește legislația bună, de una rea”. Iar mai departe, concluzionează: „Dreptatea există numai la cei ale căror raporturi sunt reglementate prin lege...De aceea nu ne lăsăm guvernați de un om, ci de lege, pentru că un om își poate exercita puterea în propriul interes, devenind astfel un tiran...Cel investit cu autoritate nu este decât apărătorul dreptății”. Sunt ușor de recunoscut în aceste cuvinte rădăcinile concepției moderne privind statul de drept, indiferent dacă aceasta a fost afirmată cu valoare practică, ca în dreptul englez (*rule of law*), sau mai mult teoretizată, ca în dreptul german (*staatsrecht*) ori în dreptul francez (*l'état de droit*).

Dubla reflectare a dreptății, în raporturile cu noi înșine și în raporturile cu ceilalți, permite exprimarea matematică a criteriului dreptății, respectiv a egalității. Prin identificarea acestui criteriu, Aristotel începe edificarea arhitecturii conceptului de

dreptate. Este simplu să afirmi că dreptatea presupune să dai fiecăruia ce i se cuvine, dar este mai greu să găsești răspunsul la întrebarea: ce i se cuvine fiecăruia?

Pentru a răspunde la această întrebare, plecând de la criteriul egalității, Aristotel precizează că dreptatea funcționează ca un termen mediu între două perechi de termeni: două lucruri și două persoane. Egalitatea este acest termen mediu. Exprimată matematic, egalitatea, ca criteriu al dreptății, nu este doar una pur aritmetică, ci și una proporțională. Egalitatea proporțională își dezvăluie mai bine sensul în contextul celor două tipuri de dreptate descrise de filosof: *dreptatea distributivă* și *dreptatea corectivă*.

În primul caz, distribuția a ceea ce este de împărțit se face în funcție de merit. Partea fiecăruia este egală cu ceea ce merită. Criteriul dreptății funcționează în acest caz ca egalitate proporțională. Așadar, în ipoteza *dreptății distributive* funcționează două criterii, cel al meritului și cel al egalității proporționale. Astăzi am spune că, din perspectiva dreptului substanțial, dreptatea distributivă se aplică în structurile ierarhizate, cum sunt relațiile contractuale de muncă, entitățile corporatiste, administrația publică, concursurile și examenele din sistemul de învățământ și activitățile competiționale.

Dreptatea corectivă se aplică ori de câte ori se produce un dezechilibru în raporturile de egalitate, astfel încât o persoană obține un beneficiu în defavoarea alteia, ceea ce apare ca o nedreptate. Iar Aristotel precizează că e mai bine să suferi nedreptatea decât să o cauzezi altuia. Prin această idee *Etica Nicomahică* anticipează etica lui Isus. Pentru restabilirea egalității, este nevoie de repararea acestei nedreptăți. Ca și în cazul dreptății distributive, apare și în acest caz un al doilea criteriu, dar nu cel al meritului: ideea egalității este dublată de ideea de reparare sau, mai general, de ideea de sancționare. În terminologia actuală, ar fi vorba fie de un caz de răspundere delictuală sau de răspundere contractuală, fie de un raport născut dintr-un fapt juridic licit, care cuprinde în conținutul său o obligație de reparare patrimonială în sarcina celui care s-a îmbogățit, fie de sancțiunile penale ori contravenționale.

Dreptatea corectivă presupune existența judecătorului, ca intermediar, respectiv ca un termen mediu între plus și minus, adică între cel care suportă nedreptatea și cel care cauzează nedreptatea sau beneficiază de ea. Rezultă că, în mod implicit, dreptatea corectivă are nu doar un sens substanțial, ci și unul procedural.

Criteriul egalității este pus în evidență de Aristotel prin semnificațiile etimologice ale termenilor utilizați: *dikaion* înseamnă nu numai drept, ci și împărțirea în părți egale; *dikha* înseamnă părți egale; *dikhaion* înseamnă împărțit în părți egale; *dikastes* înseamnă judecător, *dikhastes* înseamnă cel ce împarte în două.

Așadar, egalitatea este criteriul comun și pentru dreptatea distributivă, și pentru cea corectivă.

În plus, acest criteriu funcționează și în raporturile de reciprocitate. Deși Aristotel nu o spune expres, rezultă că are în vedere a treia accepție a dreptății, pe care o putem numi *dreptatea reciprocă*. După ce evocă ideea pitagoreică potrivit căreia „Este drept de a suferi la rândul tău răul pe care i l-ai făcut altuia”, formulare în care regăsim legea talionului, Aristotel precizează că activitatea economică este adevăratul domeniu al reciprocității, „ca schimb guvernat de principiul egalității” prin intermediul unității comune de măsură care este moneda. Forma juridică specifică acestei activități de schimb economic, întemeiat pe reciprocitate, este, cum am spune astăzi în termenii dreptului civil, contractul sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ.

În toate aceste trei accepții, *distributivă, corectivă și reciprocă*, „dreptatea este un fel de medietate...în sensul ca ea ocupă o poziție intermediară, pe când nedreptatea ocupă extremele”.

Reunind aceste trei accepții, care configurează arhitectura conceptului de dreptate ca valoare juridică, și ideea de virtute, Aristotel se întoarce la semnificația morală a conceptului. Definiția pe care o elaborează este cuprinzătoare pentru ambele dimensiuni: „dreptatea este dispoziția morală datorită căreia numim drept omul capabil să înfăptuiască în mod deliberat ceea ce este drept și să opereze o justă distribuire, fie între el și altcineva, fie între alte două persoane astfel încât din ceea ce este de dorit să nu-și atribuie sieși mai mult și altora mai puțin (și invers din ceea ce este dăunător), și să respecte egalitatea proporțională și să procedeze la fel și când este vorba de alte două persoane”.

Concepția despre dreptate a lui Aristotel a fundamentat dreptul roman, păstrându-și multă vreme relevanța, nu numai până la prăbușirea Imperiului Roman de Apus, iar apoi și a Imperiului Roman de Răsărit, convertit în forma bizantină, ci și în întreg Evul Mediu, întrucât dreptul roman a continuat să se aplice, în mod direct sau indirect, în multe părți ale Europei, chiar dincolo de existența entității statale care l-a creat.

În gândirea modernă – morală, politică și juridică – această concepție a lui Aristotel despre dreptate și-a pierdut treptat influența, deși ea se regăsește, mai mult sau mai puțin camuflat, în mai toate codurile din sistemul de drept romano-germanic. Mai ales gândirea modernă anglo-saxonă a contribuit la elaborarea unor concepții noi despre dreptate.

Teoria despre dreptate întemeiată pe *ideea de prosperitate*, numită *utilitarism* – elaborată, în forma sa clasică, de Jeremy Bentham, James Mill (tatăl) și John Stuart Mill

(fiul) –,afirmă că acțiunile drepte sunt cele care asigură cel mai mare bine posibil pentru cei mai mulți membri ai comunității, asigurând astfel maximizarea beneficiilor care rezultă din aceste acțiuni.

Ideea de libertate a întemeiat concepții diferite despre dreptate. Nici nu se putea altfel, întrucât *liberalismul* este o familie de gândire extrem de diversă, care acoperă o arie doctrinară largă, de la stânga la dreapta, ceea ce explică de ce concepțiile despre dreptate bazate pe ideea de libertate se află uneori în opoziție una cu alta. Mai ales în Statele Unite s-a conturat o polaritate netă între liberalismul de stânga, promotor al egalitarismului, pe de o parte, și liberalismul de dreapta, numit libertarianism, promotor al statului minimal, pe de altă parte. Concepției despre dreptate a lui John Rawls, elaborată de pe pozițiile liberalismului de stânga, i se opun concepțiile despre dreptate elaborate de Robert Nozick, un libertarian radical, și David Schmidtz, un libertarian moderat.

John Rawls a apreciat că diferențele în democrație sunt firești, iar societatea liberală este posibilă numai dacă se recunoaște existența unor doctrine cuprinzătoare, conflictuale și ireconciliabile, pe de o parte, și se identifică, pe de altă parte, fundamentele constituționale care să permită conviețuirea acestor doctrine. Din această perspectivă, societatea liberală trebuie să se întemeieze pe recunoașterea reciprocă. Consacrarea, ca doctrină oficială, a unui set de valori și de principii, cu consecința anulării altor identități doctrinare și a eterogenității ideologice ar contrazice chiar fundamentul societății liberale. Rezultă că dreptatea presupune respectarea drepturilor omului, cu toată diversitatea identitară implicată. Totuși, John Rawls face distincție între doctrinele cuprinzătoare rezonabile și cele nerezonabile, primele fiind în acord, iar celelalte în dezacord cu bazele constituționale ale societății, dar nu se preocupă mai departe de găsirea unei soluții pentru conflictul care se naște din acest dezacord. În schimb, el construiește o teorie a spațiilor de libertate egale de care trebuie să beneficieze toți indivizii, cu consecința că apariția inegalităților justifică redistribuirea în favoarea celor dezavantajați. Teoria spațiilor de libertate egale este dublată de teoria discriminării pozitive.

Robert Nozick și David Schmidtz demonstrează, cu argumente diferite, dar convergente, că nu orice inegalitate este nedreaptă, ci numai aceea ale cărei surse sunt nedrepte. Concepția despre dreptate nu se poate întemeia doar pe criteriul egalității și, cu atât mai puțin, pe egalitarism. Mai ales David Schmidtz elaborează o teorie a dreptății cu o pluralitate de criterii. Pe lângă egalitate, funcționează – în mod complementar sau distinct de aceasta, în raport cu fiecare context – fie criteriul meritului, fie criteriul reciprocității, fie criteriul nevoii. Împărtășesc preferința acestui autor față de criteriul

reciprocității, regăsit, cum am văzut, și la Aristotel, dar de data aceasta înțeles în mod autonom, iar nu ca un simplu complement al egalității. Teza lui Schmitz este că „Niciun principiu unic nu reprezintă mai mult decât un element al dreptății. Însă principiile reciprocității sunt în centrul unei societăți drepte”. Spre deosebire de Aristotel, care înțelegea reciprocitatea ca o modalitate prin care părțile își păstrează poziția inițială, fără pierdere și fără câștig, singura ipoteză compatibilă cu criteriul egalității, David Schmitz pune în lumină funcția reciprocității de stimulare a cooperării, adică de schimb mutual avantajos. Această înțelegere a reciprocității explică, în bună măsură, potențialul capitalismului de a crea prosperitate. Mai mult, fără să presupună neapărat egalitatea absolută a prestațiilor reciproce, schimbul este liantul care dă coeziune oricărei comunități, nu numai în economie, ci și în cultură și în organizarea politică. Societățile întemeiate pe democrația constituțională și pe economia de piață sunt drepte tocmai pentru că spațiile de libertate ale indivizilor nu sunt doar garantate, ci se și află în raporturi de comunicare patrimonială și nepatrimonială prin care se îmbogățesc reciproc. În felul acesta, *dreptatea* se asociază nu numai cu *libertatea*, ci și cu *prosperitatea*.

Sunt aceste teorii moderne despre dreptate – întemeiate fie pe ideea de *prosperitate*, fie pe ideea de *libertate* – incompatibile cu concepția despre dreptate, întemeiată pe *virtute*, așa cum au formulat-o Aristotel, Ulpian și Celsus?

Am dat un răspuns parțial la această întrebare în anul 1999 într-o conferință intitulată „Reformă morală și instituțională”, ținută la Institutul de Studii Liberale. Am plecat atunci de la modul în care Kant a definit *virtutea*, făcând apel la ideea de curaj. Așa cum curajul este hotărârea bine gândită de a te opune acțiunii altui om curajos și puternic, dar nedrept, tot astfel, *virtutea* este voința de a înfrunta acțiunea injustă a dușmanilor pe care îi avem în noi înșine, ceea ce presupune un dialog interior, adică descoperirea propriei cunoștințe morale. Numai în măsura în care dialogăm cu noi înșine, înfruntându-ne dușmanii interiori, avem posibilitatea să descoperim *alteritatea*, care poate să fie însă nu numai una prietenoasă, ci și una inamică. Din această perspectivă, *virtutea* este tocmai puterea de a ne înfrunta dușmanii interiori, pentru a avea după aceea competența morală de a înfrunta dușmanii exteriori și acțiunile lor nedrepte; trebuie să înfruntăm, mai întâi, acțiunea injustă din noi înșine, pentru a putea înfrunta apoi acțiunea nedreaptă din afara noastră.

O asemenea înțelegere a virtuții nu este incompatibilă cu concepția despre dreptate întemeiată pe ideea de libertate. Până la urmă, spațiul de libertate nu poate fi construit fără virtuți și valori compatibile cu această idee: toleranța, dialogul, încrederea, contractul și proprietatea. Desigur, etica liberală este una minimalistă, întrucât, apărând aceste valori, ea își păstrează neutralitatea în raport cu alte seturi de valori morale, împărtășite

de diferite grupuri din societate. Acest tip de minimalism etic evită primejdia maximalismului etic, adică a oricărui fundamentalism, fie el ideologic sau religios. Totodată, afirmam atunci că minimalismul etic nu se confundă cu indiferența, care este la fel de periculoasă ca fanatismul.

Trebuie să mărturisesc că, deși nu am pierdut convingerile liberale pe care le aveam în urmă cu aproape douăzeci de ani, ele au fost temperate de o viziune tot mai conservatoare, pe care am dobândit-o, îmi place să cred, nu numai datorită vârstei, ci și ca urmare a evenimentelor care au dat un ritm foarte accelerat istoriei consumate în aceste două decenii. Natura evenimentelor și ritmul lor accelerat au infirmat cu totul ideea de sfârșit al istoriei și au scos la iveală noi și periculoase forme de nedreptate în România, în Europa și în lume. Nu mai cred astăzi că etica minimalistă și neutrală mai este eficientă întotdeauna atât pentru a păstra identitatea noastră națională și identitatea culturii și civilizației europene, cât și pentru a înfrunta agresiunile care le amenință. Până la urmă, dincolo de valorile neutre ale toleranței, dialogului, încrederii, contractului și proprietății, există valori care exprimă apartenența noastră la aceste două identități. Toate aceste valori trebuie să fie apărate, întrucât cele care definesc identitatea europeană nu pot subsista fără cele care exprimă identitatea națională. Iar dreptul – fără a deveni un instrument de legiferare a principiilor morale – trebuie să se fundamenteze pe valorile din ambele categorii, altfel vom fi spectatorii triști nu numai ai dezintegrării identităților naționale, ci și ai pierderii identității culturii și civilizației euroatlantice. Respectul și toleranța față de alții sunt virtuți definitorii ale spațiului constituțional și juridic, național și european, dar, pentru ca această adevărată patrie să nu se dizolve în viitor, trebuie să redeșteptăm virtuțile care promovează sentimentele de apartenență națională și europeană. Desigur, renașterea acestor sentimente nu trebuie să aibă un rost agresiv, ci numai unul defensiv, de apărare a identității culturii și civilizației europene și a identităților naționale care o alcătuiesc: *si vis pacem, para bellum*.

Mai cred, ducând mai departe o idee exprimată de Mircea Dumitru, că este dezirabilă o concepție despre *dreptate* care să se întemeieze pe o pluralitate de criterii, acționând conjugat sau separat, în funcție de context, și care să reunească *virtutea, libertatea și prosperitatea*. O asemenea concepție nu poate fi însă aplicată într-un spațiu abstract, fără determinări identitare, ci numai în cadrul unor identități comunitare concentrice, pornind de la cele restrânse, cum sunt familia și grupul de vecini, continuând apoi cu comuna sau orașul în care locuim, pentru a urca până la comunitatea națională și la cea europeană.

Dar oricât de cuprinzător ar fi elaborată o teorie despre *dreptate*, ea rămâne inefficientă în absența *imaginației juridice*. Libertatea, prosperitatea, egalitatea, meritul,

nevoia și reciprocitatea nu sunt unități rigide de măsurare a dreptății. Ele pot fi puse în operă numai prin virtuțile celor care sunt animați de idealul dreptății. Imaginația juridică este fermentul și catalizatorul prin care aceste virtuți pot înfăptui dreptatea într-un context dat. Imaginație juridică trebuie să aibă toți juriștii, indiferent de specialitatea pe care o au și de poziția pe care o ocupă. Legiuitorii trebuie să aibă imaginație juridică. Administrația trebuie să aibă imaginație juridică. Cei mai importanți în această operă de înfăptuire a dreptății sunt însă judecătorii. În adagiul *Justitia est fundamentum regnorum*, termenul justiție are și sensul de dreptate, și sensul de instituție care înfăptuiește dreptatea.

Iată de ce în primul rând judecătorii trebuie să fie animați de virtutea echității, care este vectorul imaginației juridice.

Să ne întoarcem la Aristotel. Pentru el, echitatea este forma superioară a dreptății: „Natura proprie a echitabilului constă în a fi un amendament al legii, în măsura în care generalitatea ei o face incompletă...Nu totul poate fi reglementat prin lege...Regula pentru ceea ce este nedeterminat trebuie să fie la rândul ei nedeterminată...Echitabilul este drept și este superior unui anumit tip de drept”. În mod complementar, Stagiritul definește natura omului echitabil: „Cel ce își propune și îndeplinește efectiv acte echitabile, cel care nu se cramponează de lege în detrimentul altora, ci mai degrabă înclină să cedeze din dreptul său, deși are legea de partea lui, este un om echitabil; dispoziția morală care îl caracterizează, echitatea, este o formă de dreptate”.

Chiar dacă Aristotel nu folosește noțiunea de *imaginație juridică*, este neîndoielnic că modul în care definește echitatea presupune imaginație juridică.

Mult mai târziu, Edmund Burke va utiliza conceptul de „imaginație morală” în „Reflecții asupra Revoluției din Franța” (1790), carte în care vorbește despre „adăugirile rafinate – preluate din garderoba imaginației morale, care pornesc de la inimă și apoi trec prin rațiune, care confirmă că sunt necesare ca să acopere defectele firii noastre despuiate și tremurânde și o fac să crească în proprii noștri ochi”. Și mai târziu, Russell Kirk, un profund gânditor conservator american, va relua și va dezvolta conceptul de *imaginație morală*, definit ca „forța percepției etice care trece dincolo de barierele experienței personale și de evenimentele efemere...Imaginația morală aspiră să cuprindă ordinea cuvenită la nivelul sufletului și ordinea cuvenită la nivelul comunității”.

Dacă Edmund Burke a apreciat, în mod pertinent, că imaginația morală se manifestă într-o formă superioară în poezie și în artă, iar Russell Kirk a adăugat că „imaginația morală a fost darul și obsesia lui Platon, Virgiliu și Dante”, putem astăzi adăuga, pe urmele lui Aristotel, că imaginația juridică, pandantul imaginației morale, trebuie să fie darul și obsesia juriștilor, în general, ale judecătorilor, în special. Iar toți

aceștia trebuie să se întoarcă mereu la sursele culturale ale dreptății, singurele din care se poate hrăni imaginația juridică.

În concluzie, virtutea dreptății și imaginația juridică sunt consubstanțiale. Astfel se regăsesc și în *Predica de pe munte*, redată în Evanghelia după Matei, în pasajul *Fericirilor*: „Feriți cei ce flămânez și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura...Feriți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este împărăția cerurilor”.

CURRICULUM VITAE

Prof.Univ.Dr. Valeriu Stoica

Curriculum vitae Europass

Informații personale

Nume / Prenume **STOICA VALERIU**
Adresă(e) Str. Dr. Grigore Romniceanu nr. 15, Sector 5, Bucuresti, Romania
Telefon(oane) 021 40 20 930
Fax(uri) 021 40 20 931
E-mail(uri) vstoica@stoica-asociatii.ro

Naționalitate(-tăți) Romana

Data nașterii **1 octombrie 1953**

Domeniul ocupațional **STOICA & Asociatii / juridic**

Experiența profesională

Perioada **1976-1985**
Funcția sau postul ocupat Judecător
Activități și responsabilități principale
Numele și adresa angajatorului Judecătoria București sector 5
Tipul activității sau sectorul de activitate

Perioada	1985-1987
Funcția sau postul ocupat	Judecător
Activități și responsabilități principale	
Numele și adresa angajatorului	Tribunalul București
Tipul activității sau sectorul de activitate	
Perioada	1987
Funcția sau postul ocupat	Profesor asistent
Activități și responsabilități principale	
Numele și adresa angajatorului	Universitatea București
Tipul activității sau sectorul de activitate	
Perioada	1987 - prezent
Funcția sau postul ocupat	Profesor de Drept Civil
Activități și responsabilități principale	
Numele și adresa angajatorului	Universitatea București
Tipul activității sau sectorul de activitate	
Perioada	1990
Funcția sau postul ocupat	Inițiatorul Programului „Drepturilor Omului”
Activități și responsabilități principale	
Numele și adresa angajatorului	Universitatea București
Tipul activității sau sectorul de activitate	
Perioada	1990 - prezent
Funcția sau postul ocupat	Avocat
Activități și responsabilități principale	
Numele și adresa angajatorului	Baroul București
Tipul activității sau sectorul de activitate	
Perioada	1991-1993
Funcția sau postul ocupat	Profesor și Decan
Activități și responsabilități principale	
Numele și adresa angajatorului	Institutul Național al Magistraturii
Tipul activității sau sectorul de activitate	
Perioada	1993-2004
Funcția sau postul ocupat	Arbitru
Activități și responsabilități principale	

Numele și adresa angajatorului	Curtea Română de Arbitraj
Tipul activității sau sectorul de activitate	
Perioada	1995 - prezent
Funcția sau postul ocupat	Partener fondator
Activități și responsabilități principale	
Numele și adresa angajatorului	STOICA & Asociații Societate civilă de avocați
Tipul activității sau sectorul de activitate	
Perioada	1996-2000
Funcția sau postul ocupat	Ministru
Activități și responsabilități principale	
Numele și adresa angajatorului	Ministerul Justiției
Tipul activității sau sectorul de activitate	Seminarii, pregătire profesională, conferințe internaționale în SUA, UK, Franța, Olanda, Suedia, Egipt, Israel, Grecia, Italia, Danemarca, Austria, Norvegia, Finlanda, Spania, Germania, Belgia, Ungaria, Polonia
Educație și formare	
Perioada	1997
Calificarea / diploma obținută	Doctorat în Drept civil
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Universitatea București– Facultatea de Drept (România)
Nivelul în clasificarea națională sau internațională	
Perioada	1972 – 1976
Calificarea / diploma obținută	Licențiat în drept
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Universitatea București– Facultatea de Drept (România)
Nivelul în clasificarea națională sau internațională	
Perioada	1968 - 1972
Calificarea / diploma obținută	Diplomă de bacalaureat
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	

Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare
Nivelul în clasificarea națională sau internațională

Colegiul Național «Gheorghe Lazăr»

Calificări cheie

Arbitraj internațional, Contracte comerciale și civile, Drept civil, Drept bancar, Dreptul falimentului, Dreptul energiei, Drepturile omului, Garanții reale mobiliare, Imobiliare, Litigii

Aptitudini și competențe personale

Limba(i) maternă(e)

Română

Limba(i) străină(e) cunoscută(e)

Autoevaluare

Nivel european ()*

Înțelegere		Vorbire		Scriere
Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	Exprimare scrisă
Engleză	C2	C2	C2	C2
Franceză	C2	C2	C2	C2

(*) [Nivelul Cadrului European Comun de Referință Pentru Limbi Străine](#)

Informații suplimentare

Apartenență la organisme profesionale

Baroul București

Arbitru – Curtea Internațională de Arbitraj Comercial din cadrul Camerei de Comerț și Industrie (1993-2004)

titutul Internațional al Drepturilor Omului, Strasbourg

Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței– Consiliul Europei(1994 – 1996)

Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția: 1998 – 2002)

Publicații

Drepturile reale, cea mai cuprinzătoare și semnificativă carte juridică din domeniul dreptului civil

Rezoluțiunea și rezilierea contractelor civile, o remarcabilă carte de drept civil cu privire la încetarea contractului

Peste 60 de publicații în România și străinătate – Analize civile, comerciale, publice, dreptul internațional privat și al drepturilor omului, analize politice

Recomandare de expert în anul 2002 a reformei din dreptul ucrainean cu privire la garanții reale mobiliare (proiectul Băncii Mondiale).

Proiecte de lege (reforma în cadrul
Ministerului de Justiție):

Legea 7/1996 privind cadastrul și publicitatea imobiliară

Legea 54/1998 privind transferul și proprietatea asupra terenurilor

Legea 99 /1999, I Titlul privind privatizarea societăților deținute de stat

Codul de Procedură Civilă

Noul Cod Fiscal și Noul Cod de Procedură Fiscală.

Noul Cod Civil

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE

Prof. Univ. Dr. Valeriu Stoica

I. TEZA DE DOCTORAT

Rezoluțiunea și rezilierea contractelor civile, Editura All, București, 1997 (Premiul „Mihail Eliescu” al Uniunii Juriștilor din România)

II. CĂRȚI

1. *Codul civil adnotat* (în colaborare) – 6 ediții (1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997), Editura All, București
2. *Practica judiciară penală*, vol. IV (în colaborare), Editura Academiei Române, București, 1993 (Premiul „Simion Bărnuțiu” al Academiei Române)
3. Postfață, îngrijirea ediției și revizuirea traducerii la *Tratatul de drept comparat*, vol. I, II, III de Leontin-Jean Constantinesco, Editura All, București, 1997
4. *Puterea - un rău necesar*, Editura ALLFA, București, 2002
5. *Provocări liberale* (în colaborare), București, 2003
6. *Drept civil. Drepturi reale principale*, vol.1, Editura Humanitas, București, 2004
7. *Drept civil. Drepturi reale principale*, vol.2, Editura Humanitas, București, 2006
8. *Unificarea Dreptei*, Editura Humanitas, București, 2008
9. *Reconstrucția Dreptei*, Editura Humanitas, București, 2009
10. *Istorie Recentă 100%* (în colaborare), Editura Humanitas, București, 2009
11. *Drept civil. Drepturi reale principale*, Curs universitar, Editura C.H. Beck, București, 2009
12. *Drept civil. Drepturi reale principale*, Curs universitar (Ediția a 2-a), Editura C.H. Beck, București, 2013
13. *Legea dării în plată – Argumente și soluții* (în colaborare, coordonator volum), Editura Hamangiu, București, 2016

III. ARTICOLE/STUDII

1. *Unele aspecte din practică privind executarea hotărârilor penale* (în colaborare) – Buletinul Intern al Procuraturii și al Ministerului Justiției, nr. 3/1981, p. 74-81
2. *Considerații asupra cauzelor revocării obligării la muncă corecțională a tinerilor* – Buletin Documentar. Criminologie, vol. 2, Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, București, 1981, p. 287-296
3. *Înlegătură cu incidența răspunderii civile delictuale în raporturile dintre părțile unui contract* (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 9/1983, p. 8-14;
4. *Relația cauzală complexă ca element al răspunderii civile delictuale în procesul penal* – Revista Română de Drept nr. 2/1984, p. 33-43;
5. *Cu privire la infracțiunea complexă de nerespectare a hotărârilor judecătorești în varianta prevăzută de art. 271 al. 1 C. pen.* – Revista Română de Drept nr. 6/1984, p. 33-40;
6. *Cu privire la posibilitatea rezoluțiunii unei convenții în cazul culpei ambelor părți* – Revista Română de Drept nr. 9/1984, p. 30-40;
7. *Partajul bunurilor care formează obiect de executare silită sau asupra cărora au fost luate măsuri asigurătorii* - (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 3/1985, p. 22-29;
8. *Considerații asupra competenței materiale a instanțelor judecătorești în cazul infracțiunilor săvârșite de minori (II)* – Revista Română de Drept nr. 4/1985, p. 36-39;
9. *Răspunderea civilă delictuală a membrilor comitetelor și comisiilor de cenzori ale asociației locatarilor* (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 10/1985, p. 31-38;
10. *Admisibilitatea acțiunii în constatarea drepturilor constructorului unei clădiri pe terenul proprietatea unei alte persoane* – Revista Română de Drept nr. 12/1985, p. 28-35;
11. *Măsurile asigurătorii în procesul penal. Căi de atac* – Studii și Cercetări Juridice nr. 3/1985, p. 214-221;
12. *Situații speciale în legătură cu despăgubirile pentru construcțiile ce se preiau în proprietate de stat prin expropriere de la persoanele fizice* – Revista Română de Drept nr. 4/ 1986, p. 23-31;
13. *Unele considerații în legătură cu structura infracțiunii prevăzute de art.178 alin.3 din Codul penal (III)*, în colaborare – Revista Română de Drept nr. 6/1986, p. 57-51;
14. *Revocarea tranzacției judiciare pe calea acțiunii pauliene* (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 1/1987, p. 12-17;

15. *Acțiunea în regres a paznicului juridic împotriva paznicului material* (în colaborare) – Studii și Cercetări Juridice nr. 1/1987, p. 48-53;
16. *Aspecte privind rezoluțiunea promisiunii de vânzare-cumpărare într-un caz particular* – Studii și Cercetări Juridice nr. 3/1987, p. 230-234;
17. *Aspecte teoretice și practice referitoare la unele moduri de dobândire a dreptului de proprietate de stat (I)* (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 6/1987, p. 21-34;
18. *Momentul în care se naște dreptul de accesiune imobiliară artificială* – Revista Română de Drept nr. 9/1987, p. 33-39;
19. *Aspecte teoretice și practice referitoare la unele moduri de dobândire a dreptului de proprietate de stat (II)* (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 10/1987, p. 16-22;
20. *Rezilierea contractului conform art. 24 lit. d din Legea nr. 5/1973* – Revista Economică. Supliment nr. 36/1988;
21. *Corelarea dispozițiilor art.14 din Codul de procedură penală cu prevederile art. 1909-1910 din Codul civil* – Revista Română de Drept nr. 10/1988, p. 27-33;
22. *Autovehiculul în cadrul comunității de bunuri a soților* (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 4/1989, p. 41-57;
23. *Obligația de garanție contra viciilor bunurilor vândute de persoanele fizice, cu privire specială asupra autovehiculelor* (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 9-12/1989, p. 6-18;
24. *Repararea pagubei cauzate de o infracțiune dacă prin aceasta s-a realizat plata necuvenită a unei sume de bani de către o unitate în beneficiul alteia* (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 4 /1990, p. 25-32;
25. *Evoluția legislației privind circulația imobilelor* (în colaborare) – Dreptul nr. 6/1990, p. 38-52;
26. *Executarea silită a antecontractelor de înstrăinare a imobilelor în condițiile abrogării art. 12 din Decretul nr. 144/1958* (în colaborare) – Dreptul nr. 3/1992, p. 14-28;
27. *Natura juridică și procedura specială a adopției* (în colaborare) – Dreptul nr. 2/1993, p. 31;
28. *Puterea - un rău necesar într-o societate democratică* – Sfera politicii nr. 3, februarie 1993, p. 14-15;
29. *Garanții ale libertății persoanei - legislația referitoare la internarea bolnavilor psihici periculoși* – Revista Română de Drepturile Omului, nr. 1, aprilie-iunie 1993, p. 29-33;
30. *Judecătorul și întoarcerea la democrație* – Sfera politicii nr. 8, iulie-august 1993, p. 14-15;

31. *România și Consiliul Europei* – Revista Română de Drepturile Omului, nr. 2, iulie-septembrie 1993, p. 15-22;
32. *Structura juridică a drepturilor omului ca drepturi subiective* – Revista Română de Drepturile Omului, nr. 3, octombrie-decembrie 1993, p. 8-14;
33. *Convenția europeană și impactul acesteia asupra sistemului juridic român* (în colaborare) – Dreptul nr. 10 - 11/1994, p. 3;
34. *Eroare și decizie* – Dilema, 1995;
35. *Libertatea contractuală și dreptul constituțional* (în colaborare) – Dreptul nr. 7/1995, p. 8-12;
36. *Puterea judecătorească - deziderat și realitate* – Sfera politicii nr. 32, octombrie 1995, p. 31-35;
37. *Socrate și Leviathanul* – Dilema, 1996;
38. *Chronique de jurisprudence de la Cour constitutionnelle de Roumanie* (în colaborare) – Revue universelle des droits de l'homme, vol. 8, nr. 4-7/ 31.10.1996, p. 177-188;
39. *Pactele comisorii exprese* – Dreptul nr. 2/1997, p. 17-34;
40. *Controlul unic negativ în operațiunile de concentrare economică* (în colaborare) – Revista de Drept Comercial nr. 9/2002, p. 18-22;
41. *Aspecte juridice privind garantarea de către Statul Român a unei emisiuni de obligațiuni* (în colaborare) – Dreptul nr. 10/2002, p. 17-37;
42. *Enumerarea din lista cuprinsă în anexa la Ordonanța Guvernului nr. 130/2000 privind regimul juridic al contractelor la distanță este limitativă sau exemplificativă?* (în colaborare) – Revista de Drept Comercial nr. 11/2002, p. 30-38;
43. *Considerații privind procedura încheierii contractelor de vânzare-cumpărare în bloc a bunurilor debitorului aflat în procedura falimentului* (în colaborare) – Revista de Drept Comercial nr. 12/2002, p. 34-45;
44. *Premisele juridice ale operațiunilor de credit euro-obligatar* (în colaborare) – Dreptul nr. 1/2003, p. 31-44;
45. *Noțiunea juridică de patrimoniu* – Supliment la revista Pandectele Române nr. 1/2003, p. 177-220;
46. *Structura contractuală a operațiunilor de credit euro-obligatar* (în colaborare) – Dreptul nr. 2/2003, p. 41-61;
47. *Drepturi patrimoniale atipice* – Dreptul nr. 3/2003, p. 33-58;

48. *Posesia ca stare de fapt protejată juridic (I)* – Curierul Judiciar nr. 4/2003, p. 134-154;
49. *Posesia ca stare de fapt protejată juridic (II)* – Curierul Judiciar nr. 5/2003, p. 111-147;
50. *Servitutea legală de trecere* – Dreptul nr. 11/2003, p. 53-65;
51. *Limite judiciare stabilite în interes privat, în materie imobiliară, în cadrul raporturilor de vecinătate* – Dreptul nr. 12/2003;
52. *Drepturile reale și drepturile de creanță* – Curierul Judiciar nr. 12/2003, p. 76-88;
53. *Dreptul de preempțiune la vânzarea terenurilor agricole și a celor cu destinație forestieră* – Dreptul nr. 2/2004, p. 38-71;
54. *Incapacitatea specială a cetățenilor străini și a apatrizilor de a dobândi terenuri în România în noua formulare constituțională* – Revista Română de Drepturile Omului nr. 27, p. 64-71;
55. *Exproprierea pentru cauză de utilitate publică* – Dreptul nr. 5/2004, p. 28-76;
56. *Dreptul de proprietate publică* – Curierul Judiciar nr. 7-8/2004, p. 130-186;
57. *Dreptul de uzufruct* – Curierul Judiciar nr. 9/2004, p. 79-128;
58. *Proprietatea condițională* – Analele Universității din București nr. IV/2004, p. 38-52;
59. *Hotărârea judecătorească și tradițiunea - moduri de transmitere a dreptului de proprietate privată* – Omagiu prof.univ.dr. Nicolae V. Dură la 60 de ani, prodecanul Facultății de Drept a Universității Ovidius din Constanța, p. 817-823;
60. *La propiété periodique* – Studia Universitatis Babeș-Bolyai nr. 2/2005, p. 149-167;
61. *Coproprietatea forțată asupra părților comune din clădirile cu mai multe spații locative aparținând unor proprietari diferiți* – Curierul Judiciar nr. 3/2005, p. 71-89;
62. *Coproprietatea forțată asupra bunurilor care au aparținut composesoratorilor, obștilor de moșneni sau răzeși sau altor forme asociative asimilate acestora* – Pandectele Române nr. 3/2005, p. 129-133;
63. *Coproprietatea obișnuită în lumina dispozițiilor legale actuale și a celor din Proiectul Codului civil. Noțiuni, principii și exercitare* – Dreptul nr. 4/2005, p. 34-68;
64. *Proprietatea periodică* – Pandectele Române nr. 4/2005, p. 164-179;
65. *Coproprietatea obișnuită în lumina dispozițiilor legale actuale și a celor din Proiectul Codului Civil. Obligațiile coproprietarilor și încetarea coproprietății obișnuite* – Dreptul nr. 5/2005, p. 37-62;
66. *Accesiunea mobiliară* – Pandectele Române nr. 5/2005, p. 131-142;

67. *Actualitatea ocupațiunii - mod original de dobândire a dreptului de proprietate privată* – Dreptul nr. 9/2005, p. 21-58;
68. *Sensurile și tipologia accesiiunii* – Dreptul nr. 10/2005, p. 46-62;
69. *Accesiunea imobiliară naturală* – Curierul Judiciar nr. 11/2005, p. 58-81;
70. *Noțiunea juridică a dreptului de proprietate privată* – In Honorem Corneliu Bârsan, Liviu Pop - culegere de studii, Ed. Rosetti 2006, p. 132-159;
71. *Accesiunea imobiliară artificială (I)* – Dreptul nr. 1/2006, p. 34-68;
72. *Joncțiunea posesiilor* – Curierul judiciar nr. 1/2006, p. 55-69;
73. *Accesiunea imobiliară artificială (II)* – Dreptul nr. 2/2006, p. 39-67;
74. *Dreptul de opțiune cu privire la uzucapiune* – Dreptul nr. 4/2006, p. 47-71.
75. *Uzucapiunea tabulară și extratabulară* – Dreptul nr. 6/2006, p. 9-32.
76. *Declarația unilaterală de rezoluțiune* – Dreptul nr. 8/2006, p. 36-67.
77. *Asupra câtorva probleme juridice incidente în Decizia nr. 3556/2006 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția Comercială. Depunerea acțiunii în anularea hotărârii arbitrale. Distincția între capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu a persoanei juridice. Indamisibilitatea cumulului daunelor-interese moratorii cu cele compensatorii* – Revista Română de Drept Privat nr. 1/2009, p. 188-214.
78. *Un ardelean în cetatea Bucureștilor (Laudationes Viorel Mihai Ciobanu)* – Revista Română de Drept Privat nr. 1/2010, p. 40-42.
79. *Corelația dintre dreptul public și dreptul privat în reglementarea dreptului de proprietate publică în Codul Civil* – Revista Română de Drept Privat nr. 1/2012, p. 277 – 287.
80. *Clauza voluntară de inalienabilitate* – Volumul omagial *in honorem* Ovidiu Ungureanu, Alexandru Bacaci, Editura Universul Juridic, 2012, p.133-155.
81. *Clauza voluntară de inalienabilitate* – Revista Română de Drept Privat nr. 1/2013, p. 33 – 57.
82. *Patrimoniul de afecțiune – continuitate și reformă* – Revista Română de Drept Privat nr. 2/2013, p.13-22.
83. *Dreptul potestativ de uzucapiune imobiliară extratabulară* – Revista Română de Drept Privat nr. 3/2013, p. 9-23.

84. *Înțelesul noțiunilor de rezoluțiune și reziliere în Codul civil român. Între dezideratul clarității și fatalitatea ambiguității* – Revista Română de Drept Privat nr. 4/2013, p. 9-23.
85. *Modurile de operare a rezoluțiunii și mecanismul declarației unilaterale de rezoluțiune* – Revista Română de Drept Privat nr. 5/2013, p. 9-18.
86. *Fundamentul și natura juridică a rezoluțiunii și rezilierii* – Revista Română de Drept Privat nr. 6/2013, p. 9-19.
87. *Domeniul de aplicare al procedurii privitoare la înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii* – Revista Română de Drept Privat nr. 5/2013, p. 9-18.
88. *Domeniul de aplicare al procedurii privitoare la înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii (art. 1050 – 1053 C.pr. civ.)* – Juridice.ro, septembrie 2015.
89. *O modă periculoasă: extinderea sferei de aplicare a răspunderii penale a persoanei juridice* – Juridice.ro, 22 februarie 2016.
90. *Tendențe jurisprudențiale în materia răspunderii penale a persoanei juridice* – Juridice.ro, 1 aprilie 2016.
91. *Domeniul de aplicare al procedurii privitoare la înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii (art. 1.050-1.053 din Codul de procedură civilă)* – Revista Română de Drept Privat nr. 2/2016, p. 176-196.
92. *Drepturile potestative și abuzul de drept* – Juridice.ro, 20 octombrie 2016.
93. *O lectură constituțională, dincoace și dincolo de Legea dării în plată* – Juridice.ro, 9 februarie 2017, Revista Română de Drept Privat nr. 1/2017

IV. PRACTICĂ JUDICIARĂ COMENTATĂ ȘI ADNOTATĂ

1. Nota II la sent. pen. nr. 585/1981 a Judecătoriei Roman – Revista Română de Drept nr. 4/1983, p. 62-65;
2. Nota II la dec. pen. nr. 878/1982 a Trib. Jud. Bacău – Revista Română de Drept nr. 7/1983, p. 52-55;

3. Nota II la sent. pen. nr. 117/1982 a Trib. Jud. Dolj – Revista Română de Drept nr. 4/1984, p. 57-61;
4. Notă la dec. nr. 2280/1985 a Trib. Mun. București, secția a IV-a civilă (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 12/1986, p. 51-57;
5. Nota II la dec. pen. nr. 289/1986 a Trib. Jud. Tulcea (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 2/1987, p. 53-58;
6. Notă la sentința civilă nr. 544/E/1986 a Trib. Jud. Prahova (în colaborare) – Revista Română de Drept nr. 4/1988, p. 59-66;
7. Notă la dec. civilă nr. 102/1987 a Trib. Jud. Sibiu – Revista Română de Drept nr. 9/1988, p. 46-56;
8. Notă la dec. civ. nr. 315/1988 a Trib. Jud. Bihor – Revista Română de Drept nr. 8/1989, p. 52-60;
9. Notă la dec. civ. nr. 838/1988 a Trib. Jud. Caraș-Severin (în colaborare) – Dreptul nr. 7/1990, p. 45-52;
10. Notă la decizia nr. 9/ 18.02.1986 a Tribunalului Suprem (în colaborare) – Dreptul nr. 2-3/1991, p. 41-52;
11. Notă la decizia nr. 1057/1990 a Curții Supreme de Justiție (în colaborare) – Dreptul nr. 10-11/1991, p. 84-91;
12. Notă la decizia nr. 1848 / 8.10.1990 a Curții Supreme de Justiție, secția civilă (în colaborare) – Dreptul nr. 1/1992, p. 65-78.